

Saksnr.: 2012/361
Løpenr. 18764/2012
Klassering: J74
Saksbehandler: Knut Johan Rognlien

Møtebok - Saksframlegg

Behandlet av Styret i Østfoldhelse	Møtedato 11.04.2012	Utvalgssaksnr. 18/2012
---------------------------------------	------------------------	---------------------------

Høringsuttalelse fra Østfoldhelse til endringer i tobakksskadeloven

Vedlegg:

1. Høringsnotatet om endring i tobakksskadeloven. *Utrykket vedlegg.*

Bakgrunn for saken

Helse- og omsorgsdepartementet har sendt ut høringsnotat med forslag til endringer i Tobakksskadeloven.

Fakta

De siste årene har andelen røykere gått jevnt nedover, men blant 16-24 år er det fortsatt nesten 150 000 som røyker daglig, eller av og til. I befolkningen som helhet røyker fortsatt over én million mennesker daglig, eller av og til. Utviklingen i snusbruk blant unge har økt kraftig de siste årene. Omtrent hver tredje unge mann (36 %), og hver sjettede unge kvinne (16 %) snuser daglig, eller av og til.

Forslagene i høringsnotatet er bl.a. basert på Verdens Helseorganisasjons Tobakkskonvensjon, erfaringer fra forrige strategiperiode, samt erfaringer fra andre land. Våren 2010 gjennomførte Verdens helseorganisasjon en evaluering av tobakksarbeidet i Norge. Rapporten fra denne gjennomgangen er et viktig grunnlag for flere av forslagene i høringsnotatet. Verdens helseorganisasjon anbefaler i rapporten bl.a. at adgangen til å ha røykerom på arbeidsplasser mv. bør fjernes, og at det bør innføres en bevillingsordning for tobakksalg.

På bakgrunn av dette, foreslår Helse- og omsorgsdepartementet en rekke tiltak for å hindre barns tilgang til tobakksvarer, gjøre flere arenaer røykfrie og styrke vernet mot passiv røyking:

- Kommunal bevillingsordning for å styrke tilsynet med aldersgrensen på 18 år for kjøp av tobakksvarer
- Lovfeste tobakksfri skoletid for elevene
- Forbud mot salg av 10-pakninger
- Fjerne adgangen til å ha røykerom i arbeidslokaler
- Gjøre alle inngangspartier til offentlige virksomheter røykfrie.
- Utvide tobakksskadelovens formålsbestemmelse til å inkludere den langsiktige visjonen om et tobakksfritt samfunn

Kommunal bevillingsordning

Tobakksskadeloven fastsetter en aldersgrense på 18 år for kjøp av tobakksvarer: At omtrent halvparten av ungdom i alderen 13-17 år som bruker tobakk, vanligvis kjøper tobakksvarene sine selv er oppsiktsvekkende høye tall sett i lys av at salg av tobakksvarer til personer under 18 år har vært forbudt i over 15 år. En streng håndheving av aldersgrensen for kjøp av tobakksvarer er effektivt for å redusere tobakksbruk blant unge

Departementet foreslår at det innføres en kommunal bevillingsordning for salg av tobakksvarer. Forslaget er begrunnet med hensynet til en effektiv kontrollordning med aldersgrensen. Det foreslås imidlertid ikke noen begrensning i hvilke typer utsalgssteder som kan få slik salgsbevilling. Departementet foreslår at alle virksomheter som etableres etter innføringstidspunktet for bevillingsordningen eller som ikke selger tobakk på innføringstidspunktet må søke om bevilling for salg av tobakksvarer. Departementet foreslår at virksomheter som allerede selger tobakk automatisk skal gis bevilling på innføringstidspunktet. Virksomheter som allerede selger tobakk må imidlertid sende inn de samme opplysningene som nye bevillingssøkere innen tre måneder etter ordningen er innført. Det er inndragningsgrunnlag dersom denne fristen ikke overholdes.

Forslaget om å etablere en kommunal bevillingsordning for salg av tobakk er begrunnet med at kommunene har lang erfaring med å føre tilsyn med aldersgrensene i alkoholloven og med håndtering av bevillingsordningen for salg av alkoholholdig drikk. Kommunene har også god oversikt over lokale forhold. Innføring av en bevillingsordning for salg av tobakksvarer er det forslaget i høringsnotatet som vil ha de største økonomiske og administrative konsekvensene. Forslaget vil medføre økte utgifter for kommunene, men departementet mener at disse vil kunne dekkes inn gjennom bevillingsgebyrer. For utsalgsstedene anslås det at det årlige bevillingsgebyret vil ligge i størrelsesordenen 4 000-5 000 kroner per utsalgssted dersom det legges opp til en ordning med "flatt" gebyr.

Barns rett til vern mot passiv røyking

På bakgrunn av kunnskap om helsefarene ved passiv røyking og oppdaterte tall på andelen barn som utsettes for passiv røyking ber departementet om høringsinstansenes syn på behovet for nye tiltak, herunder om det er behov for en normativ lovbestemmelse om barns rett til vern mot passiv røyking.

I 2003 ble Barnekonvensjonen inkorporert som en del av norsk lov. Her har Norge sluttet seg til barns rett til "å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard".

Tobakksskadeloven gjelder i dag ikke i den private sfære. Barn har derfor i dag ikke noe krav på beskyttelse mot å bli utsatt for passiv røyking i private hjem, biler mv. SIRUS har i 2010 estimert at det likevel er så mange som 100 000 barn under 14 år som fortsatt eksponeres for daglig passiv røyking i Norge. Det er solid dokumentert at passiv røyking øker risikoen for en rekke ulike sykdommer. Videre er det sannsynlig at barn i lavere sosioøkonomiske grupper utsettes for passiv røyking i langt større grad enn andre barn, noe som bidrar til sosiale helseforskjeller tidlig i livet. Barn av foreldre som røyker, begynner også langt oftere å røyke selv.

Departementet ber derfor om høringsinstansenes syn på behovet for og eventuelt utforming av tiltak, herunder om det kan være aktuelt med en normativ bestemmelse i tobakksskadeloven. En mulig lovbestemmelse kan lyde: "*Barn har rett til et røykfritt miljø. Den som er ansvarlig for barn skal medvirke til at denne retten blir oppfylt*". Bestemmelsen er inntatt i ny i forslag til ny tobakksskadelov. Det er ikke lagt opp til at bestemmelsen medfører straffereaksjoner, og det vil heller ikke innføres noe særskilt tilsynsapparat.

Røykfri skoletid og røykfri arbeidstid

I 2010 hadde 6 fylker vedtak om røykfrie ute- og inneområder ved skoler, og Østfold er en av dem. I tillegg hadde 7 fylker vedtak om tobakksfrie ute- og inneområder ved skoler. 4 fylker hadde vedtak med noe varierende innhold om røykfrie uteområder.

To fylker har så langt vedtatt å innføre tobakksfri skole- og arbeidstid for elever og ansatte; Nordland fylkeskommune fra 1. januar 2012, og Vest-Agder fylkeskommune fra 2013.

Tobaksskadeloven regulerer i utgangspunktet ikke røyking utendørs eller i den private sfære. Reglene i tobaksskadeloven er imidlertid minsteregler. En eier av et område kan som hovedregel benytte råderetten som eier til å totalforby røyking eller tobakksbruk i lokaler og på eiendommens uteområder. I tillegg kan en virksomhet benytte sin styringsrett som arbeidsgiver, så langt denne rekker, til ikke å tillate røyking eller tobakksbruk i arbeidstiden. Departementet foreslår at skoler og barnehager gjøres tobakksfrie utendørs, og at det lovfestes tobakksfri skoletid for elevene. Elevene som går fra ungdomskolen til videregående, er vant med en restriktiv holdning til tobakksbruk, og et forbud mot tobakksbruk i skoletiden på videregående skole vil ikke representere noe nytt for aldersgruppen. Departementet drøfter spørsmålet om røykfri arbeidstid for ansatte ved skoler, barnehager, visse helseinstitusjoner og barneverninstitusjoner i lys av den viktige funksjonen som rollemodeller, men foreslår ikke å lovfeste røykfri arbeidstid.

Fylkesdirektørens vurdering

Tobakksbruk er fortsatt en av våre største folkehelseutfordringer, selv om vi har sett en markant nedgang i røyking de seneste årene. En forklaring til den store nedgangen er restriksjoner på bruk. Det er grunn til å tro at ytterligere restriksjoner både i forhold til bruk, salg og markedsføring ytterligere vil redusere andelen røykere.

Lovforslaget handler også om hvor langt offentlige myndigheter skal gå i å regulere menneskers adferd i forhold til spørsmålet om individenes frie valg. Dette er i stor grad verdispørsmål.

Imidlertid er flere av forslagene i lovendringen grep som skal hindre unge mennesker i å begynne å røyke. Fylkesdirektøren mener at slike grep i mindre grad handler om individenes frie valg. Tobakksindustrien markedsfører produkter overfor unge mennesker vel vitende om at de på sikt kan forårsake sykdommer og fremskynde deres død. Denne markedsføringen er mangeartet, og ofte av en slik karakter at de som påvirkes ikke forstår at de blir utsatt for markedsføring. Stilt overfor slike krefter kan det vanskelig argumenteres for at dette handler om unge menneskers frie valg.

I høringsutkastet bes det om tilbakemelding på forslaget om å bake inn følgende formulering i loven: *"Barn har rett til et røykfritt miljø. Den som er ansvarlig for barn skal medvirke til at denne retten blir oppfylt"*. Fylkesdirektøren tolker dette som at eksempelvis røyking i eget hjem og i bil forbys hvis barn er tilstede. Det kan fremføres faglige argumenter for hvorfor dette er hensiktsmessig. I stor grad er det også en verdidiskusjon som høringsnotatet i liten grad omhandler. Det er også uheldig om foreldre gir barna usunn mat. Hvor langt skal med andre ord den offentlige styringen gå? Fylkesdirektøren tror det er et viktig prinsipp at man er varsom med å lovregulere levevaner i den private sfæren, ikke minst fordi man flytter grenser som i neste omgang kan åpne for ytterligere innstramninger. I et folkehelseperspektiv er det også viktig å ha et samfunn der man har frihet til å ta selvstendige valg.

Samtidig er det et viktig argument at også barn har rettigheter. Da det ble forbudt å røyke på utesteder, var det blant annet hensynet til de ansattes rett om et røykfritt arbeidsmiljø som foranlediget bestemmelsen. Den samme logikken kan benyttes i spørsmålet om barns rett til et røykfritt oppvekstmiljø.

Hvis loven vedtas som foreslått, vil de videregående skolene i Østfold havne i en situasjon der elevene ikke har lov til å bruke tobakk i skoletiden, mens skoleansatte har det.

Det er naturlig at det innføres tobakksfri skoletid for elever på videregående skoler. Røyklukt kan forårsake plager for allergikere og astmatikere, og fortsatt er det uvisst hvilke eventuelle

og langsiktige helsekonsekvenser snusbruk kan ha. Hensynet til føre var-prinsippet, og ønsket om at skolene skal fremstå som en sunn og helsefremmende arena, tilsier at den strenge praksisen som gjelder på ungdomsskolenivå bør videreføres på videregående. Snusbruk påfører riktignok ikke andre elever helseplager, men det er helseskadelig og kan være et utgangspunkt for gruppepress.

De videregående skolene bør selv diskutere hvordan de ansatte skal ivareta sin funksjon som rollemodell skulle lovforslaget, slik det nå fremstår, bli vedtatt.

Fylkesdirektørens forslag til vedtak

1. Østfoldhelse slutter seg til forslag til endringer i tobakksskadeloven med følgende merknad: *Østfoldhelse er enig i at barn har rett til et røykfritt miljø, men synes det må brukes andre virkemidler enn lovbestemmelser for å ivareta en slik målsetting.*
2. En eventuell innføring av en kommunal bevillingsordning må sikre at alle kommunale kostnader dekkes, herunder også oppstartskostnader som kompetanseoppbygging, rekruttering, henvendelser fra næringslivet, m.v.

Sarpsborg, 27. mars 2012

Elisabeth Dahle
fylkesdirektør

Knut-Johan Rognlien
folkehelsesjef